

BIJLAGE Rapportage tweede helft jaar 2016

Land	Argentinië
Datum	5-8 september 2016
Missieleiding	Staatssecretaris Van Dam, staatssecretaris van Economische Zaken (in het buitenland "Minister for Agriculture")
Type missie	Economische missie
Delegatie	25 bedrijven en instellingen uit de sectoren agro, logistiek en water
Achtergrond	Uitgaande missie ter voorbereiding op inkomend staatsbezoek 27 en 28 maart 2017

Samenvatting

Met het aantreden van president Macri eind 2015 heeft Argentinië een nieuw economisch beleid, en haalt men actief de banden met andere landen weer aan. Argentinië wil meer en hoogwaardiger produceren en exporteren, onder meer op het gebied van landbouw. Samenwerking met Nederland ligt daarbij op meerdere gebieden voor de hand. Het was de eerste keer sinds 2006 dat een Nederlandse minister van landbouw Argentinië bezocht. Met landbouwminister Buryaile is een Memoranda of Understanding (MoU) voor toekomstige samenwerking op agro-gebied ondertekend. Farm Frites Argentinië tekende een miljoenencontract met een Nederlandse fritesmachinefabrikant. Het parallelle water en logistieke programma onder leiding van de directeur van de directie water en bodem van het ministerie van Infrastructuur en Milieu leidde tot meerdere verzoeken voor offertes, uitwerking van plannen en consultancyopdrachten. Hiermee was deze missie een nuttige tussenstap in de voorbereiding op het inkomende staatsbezoek van president Macri op 27 en 28 maart 2017.

Belangrijkste onderdelen programma

- **Ontmoeting minister van Agro-Industrie Ricardo Buryaile**
De ministers spraken over onder andere over agrologistiek en watermanagement om overstromingen van productieve landbouwgronden te vermijden. Aansluitend aan het gesprek is een MoU getekend voor nauwere samenwerking tussen beide landen op het gebied van primaire agroproductie, -verwerking, -logistiek en toegevoegde waarde in de keten. Nadruk in het MoU ligt op het uitwisselen van technologische kennis en samenwerking.
- **Seminars agro & logistiek, en water & infrastructuur**
Staatssecretaris Van Dam en minister Buryaile spraken tijdens de opening van twee goedbezochte seminars (totaal 220 deelnemers) over agrologistiek, en watermanagement & infra-ontwikkeling. Rabobank presenteerde de Agricultural Outlook voor Argentinië in 2025. De presentatie was aanleiding voor de Argentijnse staatssecretaris van Landbouw, Ricardo Negri, om de noodzaak voor uitbreiding van logistieke capaciteit te onderstrepen.
- **Bedrijfsbezoeken in en om Buenos Aires**
Er zijn verscheidene Argentijnse bedrijven bezocht. Meerdere Nederlandse bedrijven gaven aan positieve verwachtingen te hebben voor langetermijnsamenwerking met bezochte bedrijven.
- **Havenstad Rosario**
In Rosario bezocht de delegatie de fabriek Renova, de grootste sojaverwerkende fabriek ter wereld. Dit complex is mede tot stand gekomen met Nederlandse financiering (ING en FMO). Een deel van het personeel is werkzaam via uitzendbureau Randstad. Het complex heeft een lengte van 3 kilometer en verwerkt dagelijks 20.000 ton soja tot sojameel en sojaolie. Staatssecretaris Van Dam bezocht het biotechnologisch onderzoeksinstituut Indear-Bioceres. Deze publiek-private onderzoeksinstelling ontwikkelt nieuwe variëteiten in de soja- en graanteelt.
- **Parallel programma water en logistiek onder leiding van directeur Infrastructuur en Milieu**
In samenwerking met het Argentijnse ministerie van Binnenlandse Zaken, Publieke werken en huisvesting en het ministerie van Transport zijn verschillende rondetafels georganiseerd. Hierbij werden respectievelijk het Argentijnse Nationale Water- en Sanitatieplan en het National Transport en Logistieke verbeterplan toegelicht en is besproken op welke terreinen Nederlandse expertise ingezet kan worden.
Aan het ministerie van Binnenlandse zaken werd het Spaanstalige rapport van de eerste Disaster Risk Reduction (DRR) missie aan Argentinië overhandigd. Het rapport gaat in op overstromingsbeheer van de Rio Salado en een beoordeling van een waterreservoir in de buurt van Bahi Blanca.

De ambassade organiseerde een seminar over financiering en tenderprocedures in de watersector met deelname van de Wereldbank, the Inter-American Development Bank en experts van de federale overheid en de provincie Buenos Aires.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

Verduurzaming van de landbouwproductie was een belangrijk thema. Zo bezocht staatssecretaris van Dam een biologische boerderij nabij Buenos Aires en een akkerbouwbedrijf van 4.000 hectare, dat door de Round Table Responsible Soy (RTRS) is gecertificeerd en op duurzame wijze *climate-smart* produceert.

Maatschappelijke uitdagingen

De Nederlandse kennis op het gebied van landbouw en logistiek kan Argentinië helpen bij het efficiënter maken van de voedselproductie en voedselverliezen in de keten helpen terugdringen. Op het gebied van water kunnen Nederlandse bedrijven helpen bij het vinden van oplossingen voor de jaarlijkse grootschalige overstromingen.

Resultaten en follow-up

De missie heeft bijgedragen aan de versterking van de economische relatie met Argentinië, met name op het terrein van landbouw, logistiek en watermanagement. De missie vormde tevens de voorbereiding van het inkomende staatsbezoek van president Macri in maart 2017. Een tweede DRR-missie naar Argentinië is inmiddels ook afgerond.

Zie ook bijgevoegde RVO factsheet

Land	China
Datum	25-28 september 2016
Missieleiding	Minister Schultz van Haegen, minister van Infrastructuur en Milieu
Type missie	Werkbezoek/economische missie
Delegatie	Bedrijven en kennisinstellingen uit water- en transportsector
Achtergrond	Op uitnodiging van de Chinese minister van Water Resources

Samenvatting

Van 25 tot en met 28 september 2016 bracht minister Schultz van Haegen een bezoek aan China op uitnodiging van de Chinese minister van Water Resources, de heer Chen Lei. Centraal stond de samenwerking van Rijkswaterstaat met China. De doelstellingen waren:

- ministeriële bekrachtiging van goedlopende contacten van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en Rijkswaterstaat met het Chinese ministerie van Water Resources en het ministerie van Transport.
- bevorderen van de innovatie gerichte samenwerking op de sectoren water en transport samen met kennisinstellingen en bedrijven om in het verlengde hiervan kansen voor deze Nederlandse sectoren te creëren.

Belangrijkste onderdelen programma

De belangrijkste water gerelateerde onderdelen waren:

- Een bilateraal gesprek met de minister van Water Resources de heer Chen Lei.
- Opening van een waterseminar samen met minister Chen Lei.
- Veldbezoek aan het samenwerkingsproject Huaihe rivier-Rijn met de Huaihe River Water Resources Commission en het ministerie van Water Resources in Bengbu.

De belangrijkste transport gerelateerde onderdelen waren:

- Het bilaterale gesprek met de nieuwe minister van Transport de heer Li Xiaopeng.

Bezoek van de minister aan de Tsinghua universiteit met Rijkswaterstaat, TU Delft en TNO. Het onderwerp was 'Automated and cooperative driving', onderdeel van de samenwerkingsovereenkomst tussen het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Chinese ministerie van Transport. Tsinghua, Alibaba, Huawei en het Research Institute on Highways (onderdeel van het ministerie van Transport)

hebben hier een presentatie over gegeven. Tegelijkertijd bracht de Commissaris van de Koning van de Provincie Zuid-Holland een bezoek aan China. Deze delegatie van circa 30 bedrijven en kennisinstellingen nam deel aan een programma van de provincie en het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Het programma van de provincie spitste zich toe op de thema's *sustainable development* en *modern agriculture and horticulture*.

Maatschappelijke uitdagingen

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu werkt geruime tijd met China samen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en veiligheid. China heeft zich de afgelopen dertig jaar in hoog tempo ontwikkeld tot de tweede economie ter wereld. Transport, infrastructuur, industrialisatie en urbanisatie zijn belangrijke pijlers van de Chinese economische ontwikkeling. De toename in de bouw van nieuwe steden en de aanleg van infrastructuur is groot. Er is een groeiende vraag naar een verbeterde leefbaarheid in China, met name onder de groeiende urbane middenklasse die steeds milieubewuster wordt. De bilaterale water- en transportsamenwerking komt tegemoet aan deze vraag, vooral op het gebied van overstroming- en waterveiligheid, waterkwaliteit, stedelijk waterbeheer, wegtransport, verkeersmanagement, coöperatief en automatisch rijden, en weginfrastructuur.

Resultaten en follow-up

Tijdens het werkbezoek is de meerjarige samenwerking op Water en Transport bestendigd door de verlenging van de samenwerkingsovereenkomsten (MoU's). In de bilaterale gesprekken hebben beide Chinese ministers kennisgenomen van hetgeen de Nederlandse water en transport sector te bieden hebben. Nieuwe thema's voor water ('sponge' cities, emissie beheer, watervervuiling en water governance) en transport (coöperatief en automatisch rijden) worden bij de verdere uitwerking van de werkprogramma's onder de MoU's betrokken. Het ministerie van Transport is uitgenodigd voor een werkbezoek aan Nederland in 2017. Tijdens het Sino-Dutch netwerk evenement tenslotte zijn in aanwezigheid van de minister en de Commissaris van de Koning zeven samenwerkingsovereenkomsten getekend door Chinese en Nederlandse partijen.

Land	Zuid-Korea
Datum	26-29 september 2016
Missieleiding	Minister-president Rutte, staatssecretaris Van Dam, staatssecretaris van Economische Zaken en voorzitter FME-CWM, mevrouw Ineke Dezentjé-Hamming
Type missie	Economische missie
Delegatie	68 bedrijven/organisaties
Achtergrond	Economische Missie

Samenvatting

De politieke en economische banden met Zuid-Korea zijn hecht. Dit bezoek had als doel Nederland te presenteren als handels- en investeringspartner voor Zuid-Korea. De nadruk lag hierbij op kennis en expertise op het gebied van Agri&Food, Creatieve Industrie en High Tech Systemen & Materialen. Staatssecretaris Van Dam onderzocht de rol die Nederland kan spelen in de landbouwontwikkeling in Zuid-Korea (van low-tech en kleinschalig naar high-tech en hoog productief) en bestudeerde mogelijkheden voor bilaterale samenwerking bij het innovatiebeleid. Ook is er aandacht besteed aan de uitbreiding van de samenwerking met Zuid-Korea op het gebied van onder andere water in derde landen. Minister-president Rutte toonde de Nederlandse betrokkenheid bij de regionale veiligheidssituatie (Noord-Korea) en benadrukte het belang van dialoog en non-proliferatie. Op gepaste wijze is aandacht besteed aan de Nederlandse inzet tijdens de Koreaanse oorlog.

De gezamenlijke verklaring van de regeringsleiders en de oprichting van een Joint Economic Committee en een Joint Innovation Committee zijn fundamentele voor de structurele economische dialoog met Korea en benadrukken economische kansen voor Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen.

Belangrijkste onderdelen programma

- Gesprek minister-president Rutte met president Park, gevolgd door de Joint Statement als afspraken document en ondertekening van vier bilaterale Memorandum of Understandings (MoU).
- CEO rondetafel met Koreaanse autoriteiten: dialoog op strategisch niveau over toekomstige economische samenwerking op een aantal terreinen.
- Gesprekken minister-president Rutte met drie nieuwe mogelijke investeerders in Nederland.
- Bezoek minister-president Rutte aan Samsung Electronics.
- Gesprek staatssecretaris Van Dam met de Koreaanse minister van Landbouw.
- Handelsdiner voor Nederlandse en Koreaanse bedrijven met minister-president Rutte, staatssecretaris Van Dam en Guus Hiddink.
- Vier sectorale bedrijfsbezoeken voor de Nederlandse bedrijvenmissie.
- Netherlands – Korea Business Day met een algemeen seminar, gevolgd door vier sector seminars, een seminar over investeringen en matchmaking voor 50 Nederlandse bedrijven.
- Promotie van studeren aan Nederlandse universiteiten en hogescholen.
- Gesprek met de burgemeester van Seoul, gevolgd door donatie van 220 fietsen namens Nederlandse bedrijven in Korea en een bezoek aan de infogarden over het project Skygarden.

MVO en maatschappelijke uitdagingen

Het motto van de economische missie was: 'building the future, together'. Samenwerking in Korea is gericht op de vraag hoe bedrijven door middel van innovatieve oplossingen bijdragen aan duurzame economische ontwikkeling en hoe bedrijven omgaan met de volgende maatschappelijke uitdagingen:

Duurzaamheid:

- Minister-president Rutte heeft namens het Nederlandse bedrijfsleven in Korea 220 fietsen geschonken aan de stad Seoul. Samen met het bezoek aan een project gericht op transformatie van een oud viaduct naar een groene voetgangerszone in Seoul, heeft dit veel aandacht gegenereerd.
- Bezoeken van staatssecretaris Van Dam aan Harim en Hyundai Green Foods stonden in het teken van onder andere de grote stijging in de vraag naar duurzaam geproduceerd voedsel.
- Bedrijven/organisaties actief in duurzame energie namen deel aan de missie. Energieonderzoek Centrum Nederland en het Technology Wind Energy Research Institute van Technische Universiteit Delft hebben een MoU gesloten met Jeju National University over windenergie.
- Met het Koreaanse ministerie van Handel, Industrie en Energie (MOTIE) is gesproken over de EU Werkgroep Energie en Milieu en een eventuele bilaterale energiedialoog.

Vergrijzing/zorg:

- Met MOTIE is gesproken over internationale samenwerking, inclusief publiek – privaat, en de expertise van een Nederlands bedrijf op het gebied van vergrijzing en zorg.
- TNO heeft een MoU met Keimyung Universiteit gesloten over big data in de zorg.
- Cyber security en smart mobility zijn eveneens besproken met de Koreaanse President respectievelijk overheid en NXP heeft een presentatie gegeven op de Netherlands – Korea Business Day.

Resultaten en follow-up

- Positie van Nederland versterkt als innovatief en creatief land en als partner in de verdere ontwikkeling van een duurzame economische toekomst verder versterkt.
- Grote aandacht in de Koreaanse media. 813 artikelen in online en offline pers, 7.000-12.000 Koreanen bereikt per Facebook-berichten van Nijntje als verslaggever en 150.000 Koreanen zijn bereikt met speciaal ontwikkelde Nijntje emoticons.
- 18 MoU's getekend waaronder het Working Holiday Programme, tussen de ministeries van Economische Zaken en MOTIE over samenwerking op het gebied van technologie en innovatie. Ook is er een MoU afgesloten tussen CBS en counterpart Statistics Korea (KOSTAT) over big data, tussen Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) en Korea Trade- Investment Promotion Agency (KOTRA) over investeringsbevordering, tussen VNO-NCW en counterpart FKI over het bevorderen van handel en economische samenwerking en MoU's in de sectoren Agri&Food, offshore windenergie en logistiek. In december 2016 zal een hoogambtelijke Koreaans bezoek van MOTIE aan Nederland plaatsvinden. Ook zullen de Ambassade/NFIA en KOTRA werken aan zes gezamenlijke investeringsprojecten.
- Joint Statement als afspraken document voor verdere verdieping en verbreding van de samenwerking tussen beide landen op politieke, culturele en vooral economische onderwerpen.

- Joint Economic Committee, waarin strategische dialoog met Korea zoals ingezet in de CEO rondetafel onder leiding van minister-president Rutte, op ambtelijk niveau structureel wordt voortgezet. Als vervolg zal een format voor de eerste Joint Economic Committee in 2017 worden uitgewerkt.
- Joint Innovation Committee, waarin op ambtelijk niveau invulling wordt gegeven aan samenwerking op het gebied van technologie en innovatie.
- Het Koreaanse bedrijf Celltrion vestigt zich per 1 januari 2017 in Amsterdam, waarmee de komende drie jaar 24 FTE aan werkgelegenheid in Nederland worden gecreëerd. Daarnaast is de verwachting dat in 2017 andere Koreaanse bedrijven die minister-president Rutte heeft gesproken mogelijk zullen investeren in Nederland.
- Met deelnemers aan CEO rondetafel wordt in eerste instantie individueel opvolging gegeven aan de ingezette dialoog met Koreaanse autoriteiten over diverse voor de bedrijven belangrijke onderwerpen.
- Startup missie onder leiding van Prins Constantijn, Speciaal Gezant StartupDelta, van 21-23 november 2016, deels voortbouwend op startup samenwerking zoals besproken tussen minister-president Rutte en president Park en afgesproken in de Joint Statement. Tijdens de startup missie heeft AgrenNewEnergy MoU's gesloten met Koreaanse zakenpartners die het tijdens de economische missie met minister-president Rutte heeft ontmoet.
- Tijdens het bezoek van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) aan Korea in december 2016 is op uitnodiging van de Korea Technology Finance Corporation (KIBO) gesproken over het opzetten van innovatiemissies en van een Technology Rating System in Nederland en in de EU.

Zie ook bijgevoegde RVO factsheet.

Land	Japan
Datum	18-21 oktober 2016
Missieleiding	Minister Schippers, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Type missie	Economische missie
Delegatie	Smart urban solutions, Sport Science, Health Innovations
Achtergrond	Beoogde samenwerking richting Olympische Spelen 2020; Deelname minister en bedrijven/kennisinstellingen aan World Forum on Sports and Culture

Voor het verslag van de economische missie wordt verwezen naar de Kamerbrief 'verslag economische missie Japan', d.d. 15 december 2016 (Kamerstuk 34550-XVI nr. 127).

Land	China
Datum	23-28 oktober 2016
Missieleiding	Staatssecretaris Van Rijn, Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Type missie	Economische missie
Delegatie	Ouderenzorg
Achtergrond	Uitgaand bezoek

Voor het verslag van de economische missie wordt verwezen naar Kamerbrief 34550-XVI-113, d.d. 28 november 2016 van de staatssecretaris van VWS.

Land	Iran
Datum	22-26 oktober 2016
Missieleiding	Minister Schultz van Haegen, minister van Infrastructuur en Milieu
Type missie	Economische missie
Delegatie	15 bedrijven op het gebied van Watertechnologie en Maritiem
Achtergrond	Uitgaande missie

Samenvatting

Minister Schultz van Haegen leidde een missie van 15 bedrijven uit de watertechnologie- en maritieme sector. Het bezoek stond in het teken van de stapsgewijze hervatting van de handels- en investeringsrelatie met Iran, die na het gesloten nucleaire akkoord (juli 2015) en 'Implementation Day' (januari 2016) is ingezet. De kansen voor de Nederlandse watersector in Iran werden eerder al in kaart gebracht tijdens een voorbereidende 'fact-finding' missie (onder leiding van Directeur-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen) en een inkomend bezoek van de Iraanse viceminister voor energie tevens verantwoordelijk voor water. De missie bood de gelegenheid de opgedane relaties te verdiepen en het Nederlandse bedrijfsleven op het juiste niveau te positioneren, waardoor kansen ten aanzien van onder meer havenontwikkeling, watertechnologie, recycling, 'green transport' en 'smart agriculture' beter kunnen worden benut.

Belangrijkste onderdelen programma

De minister bezocht het ministerie van Energie, Transport en sprak met vicepresident Masoumeh Ebtekar, één van de twaalf vicepresidenten van Iran en hoofd van de Iraanse 'Environmental Protection Organisation.' Aansluitend aan deze bezoeken in Teheran bezochten de minister en een bedrijfsdelegatie de zuidelijke havenplaats Bandar Abbas. Hier sprak zij met de gouverneur van Hormozgan en de Havenautoriteit van de haven van Bandar Abbas, die haar uitbreidingsprojecten presenteerde.

De missie introduceerde het Nederlandse bedrijfsleven bij 'key decision makers' van de Iraanse overheid en potentiële opdrachtgevers uit de (semi)private sector. Daarnaast werd een aantal netwerkevenementen georganiseerd waaronder een rondetafel en een 'Business to Business' evenement. Werkbezoeken aan Iraanse bedrijven uit de water en maritieme sector waren tevens onderdeel van het bedrijven-programma. De minister vergezelde de Nederlandse bedrijven uit de watertechnologiesector bij hun bezoek aan de 'National Water and Waste Water Company'.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

Tijdens het gesprek met vicepresident Ebtekar, werd uitvoerig gesproken over duurzaam en verantwoord ondernemen. De minister en vicepresident gaven daarbij allebei aan dat handel en investeringen economisch rendabel maar ook verantwoord moeten zijn. Hierbij werden met name ook de milieuaspecten genoemd. De minister gaf aan dat Nederland bereid is om te onderzoeken hoe Iran hierbij ondersteund kan worden, bijvoorbeeld op het gebied van 'recycling', 'green transport' en waterkwaliteit. De meereizende bedrijvendelegatie is voorafgaand en tijdens de missie geïnformeerd over de IMVO risico's die ondernemen in Iran met zich mee kan brengen.

Maatschappelijke uitdagingen

De fragiele natuur en de afnemende diversiteit van de natuur in Iran vormen een zorgpunt voor de Iraanse overheid. Ook de problemen die het gevolg zijn van droogte en waterschaarste hebben een negatieve impact op de milieusituatie in het land. Voorbeelden hiervan zijn de aangetaste ecosystemen van de Haimoun, de wetlands en het Urmia-meer. Verdere samenwerking wordt onderzocht. De aanwezige bedrijvendelegatie benadrukte de expertise van de Nederlandse watersector op het terrein van 'water-demand management' en 'smart agriculture'. In Nederland is door innovatie en vooruitgang op deze terreinen het waterverbruik in de afgelopen jaren van 250 liter per capita per dag afgenomen tot 120 liter per dag. Vicepresident Ebtekar gaf aan dat Nederland met name kan helpen op de terreinen 'water-demand management' en circulaire economie.

Resultaten en follow-up

De minister en haar collega van het Iraanse ministerie van Energie ondertekenden een 'Memoranda of Understanding' (MoU) voor verdere samenwerking en de oprichting van een gemeenschappelijke stuurgroep op het gebied van water. Ook ondertekenden de minister en de Iraanse minister van Transport een gezamenlijke verklaring over het belang van samenwerking in de maritieme- en transportsector. Tijdens de missie werden in totaal een viertal MoU's of intentieverklaringen tussen de Nederlandse bedrijven en hun Iraanse tegenhangers overeengekomen. Er zijn nog geen contracten afgesloten.

Land	Australië
Datum	31 oktober - 4 november 2016
Missieleiding	Minister Ploumen, minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (van 31 oktober tot en met 2 november in Adelaide en Canberra), Minister Kamp, minister van Economische Zaken (van 2 november tot en met 4 november in Sydney en Melbourne).
Type missie	Zakelijk missieleider: voorzitter VNO-NCW, de heer Hans de Boer
Delegatie	Economische missie
	125 deelnemers uit de topsectoren Agro & Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen, Life Sciences & Health, Water, Logistiek en uit de cross over sectoren Sport en Smart Cities
Achtergrond	Economische missie parallel aan het uitgaand Staatsbezoek

Samenvatting

De economische missie vond plaats en marge van het Staatsbezoek van het Koninklijk Paar. De missie had drie hoofddoelstellingen:

1. Versterken van de bilaterale economische relatie. Er is ingezet op het interesse wekken van de Australische overheid en bedrijfsleven voor kennis en expertise van Nederlandse bedrijven over actuele Australische behoeften en maatschappelijke uitdagingen op het gebied van voedselzekerheid, vergrijzing, water-, grotestedenproblematiek, logistiek en scheepsbouw.
2. Nederland en het Nederlands bedrijfsleven etaleren als een aanbieder van slimme en duurzame oplossingen op deze thema's en als een lange termijn-partner in Australië.
3. Verstevigen handelsrelatie door concrete ondersteuning aan Nederlandse ondernemingen in de staten New South Wales, Victoria, South Australia, Queensland, en de Australian Capital Territory, door netwerkevenementen, bilaterale gesprekken, bedrijfsbezoeken en seminars.

Het was de grootste Nederlandse economische missie ooit naar Australië: 95 bedrijven namen deel en er werden 11 contracten en samenwerkingsovereenkomsten. De bedrijven bezochten Adelaide, Canberra, Sydney, Newcastle, Ipswich, Melbourne, Brisbane en Gold Coast. De economische missie stelde Nederlandse bedrijven in staat Nederlandse duurzame en innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen in Australië te presenteren aan Australische bedrijven en kennisinstellingen.

Belangrijkste onderdelen programma:

- Bilaterale gesprekken met ministers op federaal en statelijk niveau.
- Bedrijfslevenbijeenkomsten, matchmaking en seminars voor de missiedeelnemers met voor hen potentieel relevante Australische partners.
- Onderwerp in alle gesprekken: Brexit, nabije onderhandelingen voor een handelsakkoord tussen EU en Australië en de meerwaarde van Australisch – Nederlandse partnerschappen.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

Met minister Fierravanti-Wells (International Development) werd gesproken over het verband tussen vrijhandel en eerlijke handel. Tijdens de 'high level business dialogue' in Sydney kwam het belang van maatschappelijk verantwoord ondernemen en verduurzaming in waardenketens expliciet aan de orde.

Maatschappelijke uitdagingen

De mondiale, maatschappelijke uitdagingen, zoals genoemd in het Europese onderzoeksprogramma Horizon 2020, waren uitgangspunt bij de werving van deelnemers aan deze economische missie en voor de diverse programma-onderdelen die zich onder andere richtten op:

- het versterken en vergroten van voedselzekerheid.
- vergrijzing en een relatief ongezonder wordende bevolking, met bijvoorbeeld obesitas tot gevolg.
- waterproblematiek door een teveel aan water (door overstromingen), en te weinig water (door verdroging/ klimaatsverandering), en vervuild water door onder andere mijnbouw.

Resultaten en follow up

- Er werden 11 contracten ter waarde van circa 125 miljoen euro ondertekend; nieuwe overeenkomsten zijn naar aanleiding van de gelegde contacten te verwachten.
- Een belangrijke Australische investeerder heeft aangegeven voor de locatie voor een op te zetten Europees kantoor te kiezen voor Nederland.
- Verscheidende grote steden, waaronder Sydney, hebben zich aangesloten bij de Global Smart Cities & Community Coalition (GSC3), een Nederlands initiatief dat tot doel heeft bij te dragen aan de langetermijn versterking van duurzame en veerkrachtige steden en gemeenschappen door het initiëren en faciliteren van internationale samenwerkingsverbanden.
- Minister Hamilton Smith, minister for Investment and Trade, Defence Industries and Veterans' Affairs, gaf aan in de tweede helft van 2017 met een economische missie Nederland te willen bezoeken. Daarbij wordt ook gekeken naar mogelijke economische samenwerking met Nederlandse bedrijven op regeeringsniveau.
- Ook de European-Australian Business Council heeft aangegeven medio 2017 naar Nederland te reizen met een omvangrijke Australische handelsmissie.
- Minister Ruston, assistant minister for Agriculture and Water Resources, gaf aan in 2017 naar Nederland te willen komen en dan ook een bezoek aan de Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (NAK-Tuinbouw) te willen brengen. NAK-Tuinbouw bewaakt de kwaliteit van producten, processen en ketens in de tuinbouw. Het bezoek van minister Ruston zou zich dan richten op de testcriteria van zaden. Australië hanteert nl. strengere standaarden dan internationaal is bepaald en die houding werkt handelsbelemmerend.
- Nederlandse sportbedrijven tekenden MoU's met Australische partners voor het gezamenlijk betreden van de Europese en Aziatische markt.
- Bedrijven uit de watersector ondertekenden een Letter of Intent die moet leiden tot vier vervolgvactiteiten in 2017, onder andere gericht op Nederlandse inbreng voor de stedelijke herontwikkeling in Melbourne. Dit zal gebeuren door middel van een zogenoemde design studio en een uitwisselingsprogramma tussen Rotterdam en Melbourne gericht op waterveiligheid voor de Asia-Pacific regio.

Land	Nieuw-Zeeland
Datum	7-9 november 2016
Missieleiding	Minister Kamp, minister van Economische Zaken Zakelijk missieleider: voorzitter VNO-NCW, de heer Hans de Boer
Type missie	Economische missie
Delegatie	59 bedrijven primair uit de topsectoren Agro & Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen, Life Sciences & Health, Water, en uit de cross over-sectoren Sport en Smart Cities
Achtergrond	Economische missie parallel aan het Staatsbezoek

Samenvatting

De economische missie vond plaats en marge van het Staatsbezoek van het Koninklijk Paar en had drie hoofddoelen:

1. Kennismaken met Nieuw-Zeeland door deelnemende bedrijven en kennisinstellingen en kennis uitwisselen die bijdraagt aan oplossingen voor diverse maatschappelijke uitdagingen.
2. Benutting van door de ambassade in Wellington gesignaleerde kansen en mogelijkheden voor de Topsectoren Tuinbouw & Uitgangsmaterialen; Agro & Food; Water; Life Sciences & Health.
3. Presentatie van Nederland bij de autoriteiten als waardevolle handelspartner en investeerder.

Deze economische missie was, met 59 bedrijven uit verschillende sectoren, de grootste ooit naar Nieuw-Zeeland

Belangrijkste onderdelen programma:

Voor veel Nederlandse bedrijven is zakendoen met Nieuw-Zeeland onbekend terrein. Tijdens matchmaking sessies, bedrijfsbezoeken en forumbijeenkomsten hebben bedrijven nuttige contacten opgedaan. Bedrijven concludeerde op basis hiervan dat er, ondanks afstand en geringe omvang van de Nieuw-Zeelandse markt, kansen bestaan voor partnerschappen en bilaterale handel. De economische missie bracht bezoeken aan Auckland, Wellington en Christchurch. Er was grote interesse vanuit het Nieuw-Zeelandse bedrijfsleven. Minister Kamp voerde bilaterale gesprekken met vijf Nieuw-Zeelandse ministers.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

Onder het motto 'Netherlands and New Zealand: Natural Partners' sprak minister Kamp met minister Mc Clay, minister of Trade. Er is gesproken over duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen, en het verband tussen vrijhandel en eerlijke handel. Tijdens het 'Future of Food' Forum kwamen het belang van maatschappelijk verantwoord ondernemen en verduurzaming in waardeketens eveneens expliciet aan de orde.

Maatschappelijke uitdagingen

De mondiale, maatschappelijke uitdagingen, zoals genoemd in het Europese onderzoeksprogramma Horizon 2020, waren uitgangspunt bij de werving van deelnemers aan deze economische missie. Deze uitdagingen vormden tevens het uitgangspunt voor de diverse inhoudelijke programma's gericht op thema's van de Topsectoren Tuinbouw & Uitgangsmaterialen; Agro & Food, Water en Life Sciences & Health. Centrale thema's waren onder andere verduurzaming van de voedselproductie en de energievoorziening. In Christchurch was er ook aandacht voor stedenbouw en -ontwikkeling.

Resultaten en follow-up

- Deltares ondertekende een overeenkomst met GNS Science, een toonaangevend onderzoeksinstituut op het gebied van aard- en geowetenschappen. Beide bedrijven hebben de intentie om elkaars kennis te benutten om een steviger kennisinstituut in eigen land te zijn en zo hun concurrentiepositie te versterken. Deltares en GNS Science verwachten veel van de samenwerking omdat de kennis van beide instanties elkaar goed aanvult. Zo is GNS-Science koploper met geologische kennis van bergketens, vulkanen en harde ondergrond en Deltares loopt voorop met kennis van laagvlaktes, delta's en slappe ondergrond.
- Wageningen UR en Massey University ondertekenen een overeenkomst over samenwerking bij onderzoek naar de vermindering van de broeikasgassen. Beide universiteiten gaan hiervoor nauwer samenwerken in de Global Research Alliance (GRA), een alliantie waarin 3.000 onderzoekers uit 47 landen samenwerken aan een duurzame versterking van de voedselzekerheid zonder groeiende uitstoot van broeikasgassen.
- Een Nederlandse wegebouwer ondertekende een raamovereenkomst met een Nieuw-Zeelandse bedrijf voor de wederzijdse levering van producten die geschikt gemaakt zijn voor de infrastructuursector in Australië, Nieuw Zeeland en Nederland. Ook gaan zij kennis uitwisselen over infrastructuurwerkzaamheden.
- Een Nederlands baggerbedrijf tekende een contract met vijf Nieuw-Zeelandse havens (Tauranga, Napier, Timaru, Lyttelton en Taranaki) waarin werd vastgelegd dat het bedrijf met ingang van oktober 2017 tien jaar lang onderhoudswerkzaamheden zal verrichten om de havens op diepte te houden.
- De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit zal haar samenwerking met het Nieuw-Zeelandse Ministry for Primary Industries versterken door een gezamenlijk project rondom het elektronisch certificeren van in- en uitvoerdocumenten.

Land	Indonesië
Datum	21-24 november 2016
Missieleiding Ministers	VNO-NCW, voorzitter de heer Hans de Boer Minister-president Rutte, minister Ploumen, minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, minister Schultz van Haegen, minister van Infrastructuur en Milieu, staatssecretaris Dijksma, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
Type missie Delegatie	Officieel werkbezoek 200 ondernemers uit de sectoren water & maritiem, klimaat & afval, <i>life sciences & health</i>, tuinbouw & uitgangsmaterialen
Achtergrond	Werkbezoek naar aanleiding van strategisch partnerschap met Indonesië en op uitnodiging van president Joko Widodo

Samenvatting

Het bezoek gaf invulling aan de *Joint Declaration on an Economic Partnership* (strategisch partnerschap), die in 2013 werd getekend. Andere elementen voor versterking van de economische samenwerking waren bestaande overeenkomsten met Indonesië over water, maritieme zaken en hoger onderwijs & wetenschap. Laatstgenoemde twee overeenkomsten werden getekend tijdens het bezoek van president Joko Widodo aan Nederland op 22 april 2016.

Belangrijkste onderdelen programma

- Een toespraak van minister-president Rutte in het Indonesische parlement over het gemeenschappelijk verleden en het belang van intensieve (economische) samenwerking op het gebied van water, klimaat, voedselzekerheid, onderwijs en de bestrijding van terrorisme.
- *CEO Investment Summit* over Nederlandse investeringsplannen in Indonesië, voorgezeten door de minister-president, minister Ploumen en de Indonesische coördinerende ministers van Maritieme en Economische Zaken. Deelname door 15 grote Nederlandse bedrijven en circa 15 grote Indonesische bedrijven. Ook VNO-NCW (voorzitter Hans de Boer) en Indonesische werkgeversorganisaties waren vertegenwoordigd.
- Een bezoek van de minister-president en minister Schultz van Haegen aan Semarang, de Bangerpolder en Demak. Dit bezoek richtte zich op waterproblematiek, maritieme uitdagingen en *building with nature*.
- Opening door minister Schultz van Haegen van een seminar over havenontwikkeling en gesprekken met de Gouverneur van Centraal Java en de Burgemeester van Semarang.
- Gesprekken met de Indonesische ministers van Maritieme Zaken, Publieke Werken, Planning, en Zee en Visserij, alsook met vertegenwoordigers van NGO's *Coalition for Jakarta Bay* en *Both Ends* over de kustverdediging van Jakarta, havenontwikkeling, sanitatie en maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- Een rondetafelgesprek over duurzame palmolie en gesprekken met de Indonesische minister van Milieu en de coördinerende minister van Maritieme Zaken over klimaat, afval, de circulaire economie en terugwinning van energie uit afval.
- Opening door staatssecretaris Dijksma van een seminar over monitoring en rapportage van klimaatdoelstellingen alsmede een Indo-Dutch seminar over afvalmanagement.
- Opening door minister Ploumen van een seminar over tuinbouw en uitgangsmaterialen. Er was aandacht voor samenwerking met Nederlandse onderwijsorganisaties in het Indonesische beroepsonderwijs en de start van elektronische certificatie van de Nederlands-Indonesische handel in land- en tuinbouwproducten.
- Opening door minister-president van een seminar over *life sciences & health* met aandacht voor Nederlandse investeringen in de primaire gezondheidszorg van Indonesië.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

Tijdens het rondetafelgesprek over duurzame palmolie en tijdens de gesprekken over landaanwinning bij Jakarta werd onder meer gesproken over landrechten. De minister-president vroeg in zijn bilateraal onderhoud met president Joko Widodo aandacht voor de bescherming van minderheden. Arbeidsomstandigheden kwamen onder meer tijdens een bezoek van minister Ploumen aan textiel fabrieken in Jakarta aan de orde.

Maatschappelijke uitdagingen

Indonesië kent maatschappelijke uitdagingen in onder meer armoedebestrijding, voedselvoorziening (kwalitatief en kwantitatief), duurzame voedselproductie (waaronder palmolie, zie hieronder), arbeidsomstandigheden, kustverdediging, drinkwater, sanitatie, rivier- en zeewatervervuiling en de bestrijding van terrorisme. Aan deze onderwerpen is tijdens de verschillende programmaonderdelen en in de bilaterale gesprekken aandacht besteed.

Duurzame palmolie

Onderdeel van de missie was een rondetafelbijeenkomst over duurzame palmolie, die minister Ploumen voorzat samen met de Indonesische minister van Handel, Enggartiasto Lukita. Hieraan namen CNV, VN-organisaties, Chinese en Nederlandse bedrijven, banken en NGO's (waaronder IDH) deel. Deze rondetafel volgde op de eerste en tweede *Beijing Round Table on Sustainable Palm Oil*, die in Nederland en China in 2014 en 2015 werden georganiseerd.

De rondetafel in Jakarta sprak onder meer over de invulling van de palmoliepassages van de *Dutch Banking Sector Agreement on International Responsible Business Conduct regarding Human Rights*, die op 28 oktober 2016 in Nederland werd getekend. Gesproken werd over een financieringssysteem voor kleine boeren die willen overschakelen op duurzame palmolie. Een van de Chinese partijen bood aan een modelplantage voor duurzame palmolie aan te leggen.

Naast financiering ging de rondetafel over mogelijkheden om de vraag naar duurzame palmolie te vergroten. Net als de door Nederland opgerichte *Sustainable Palm Oil Group* past dit in de langetermijnstrategie gericht op inkoop door Chinese partijen van louter duurzame palmolie. In de dagen voorafgaand aan de rondetafel bezochten Chinese partijen Indonesische palmolieplantages. Tijdens de rondetafel meldden zij meer belang te zijn gaan hechten aan de transitie naar duurzame palmolie; een belangrijke stap op weg naar Chinees commitment.

Resultaten en follow-up

Het werkbezoek aan Indonesië heeft inmiddels voor ruim 100 miljoen euro aan contracten voor Nederlandse bedrijven opgeleverd. Daarnaast werden er 38 (samenwerkings)overeenkomsten getekend tussen Nederlandse en Indonesische overheidsinstellingen, bedrijven en kennisinstellingen. Deze overeenkomsten betreffen onder meer de volgende terreinen:

- Afspraken over haalbaarheidsstudies voor havenontwikkeling.
- Afspraken over intensievere samenwerking (noord)kustbescherming Java en integraal water- en cultureel erfgoedbeheer in Semarang.
- Gesprekken met de China Sustainable Palm Oil Working Group over de aanleg van een modelplantage.
- Afspraak over vervolgesprekken met de Nederlandse bankensector over financiering van kleine duurzame palmolieproducenten.
- Afspraken over het bestrijden van afval en plastic soep.
- Afspraken over het inrichten van een monitoringsysteem voor klimaatdata met Nederlandse ondersteuning.
- Start van elektronische certificering van de Nederlands-Indonesische handel in land- en tuinbouwproducten, start van samenwerking tussen Nederlandse landbouw-onderwijsinstellingen en Indonesische scholen, gericht op beter Indonesisch land- en tuinbouwonderwijs.
- Ondertekening van diverse contracten met ziekenhuizen en universiteiten.

Land	Verenigde Staten
Datum	27-30 november 2016
Missieleiding	Staatssecretaris Van Dam, staatssecretaris van Economische Zaken
Type missie	Economische missie
Delegatie	Bedrijven uit de agrifood sector
Achtergrond	In december 2015 heeft Karen Ross (Secretary of California Department Food and Agriculture) een bezoek gebracht aan Nederland en de staatssecretaris uitgenodigd voor een tegenbezoek.

Samenvatting

De relatie tussen Californië en Nederland op landbouwgebied is sterk. De VS en Nederland zijn nummer 1 en 2 wereldwijd op gebied van de export van landbouwproducten en bezitten met University of California Davis en Wageningen UR 's werelds meest gerenommeerde kennisinstellingen op landbouwgebied. Californië is voorloper bij de snelle ontwikkeling van de landbouw- en voedingstechnologie en het gebruik van innovaties; de overgang van "traditionele" landbouwontwikkeling naar een landbouwontwikkeling met behulp van innovatieve technologieën. Kennisontwikkeling in ICT ten behoeve van deze landbouwontwikkeling en het bevorderen van de oprichting van start ups zijn speerpunten in het beleid. staatssecretaris van Dam. Er is geconstateerd dat er in Californië volop kansen liggen voor het Nederlandse bedrijfsleven op gebied van landbouwinnovatie en verduurzaming.

Belangrijkste onderdelen programma

- Versterken relatie Nederlandse en Californië: bezoeken aan de overheid in Sacramento, netwerkbijeenkomsten met Amerikaanse bedrijven en lokale overheden, uitwisselen van best practices en onderzoeken kansen voor Nederlands bedrijfsleven.
- Uitbreiden relaties kennisinstellingen: versterken relatie Wageningen UR - UC Davis, opbouwen relaties met andere kennisinstellingen, waaronder Stanford.
- Verkennen van de meest recente ontwikkelingen op *agrotech* gebied; Bezoeken van (demonstratie)projecten, bedrijven, *agrifood accelerators* en start ups, mede om te kijken hoe deze begeleid en gefinancierd worden.
- Bezoek aan Silicon Valley met rondetafelbijeenkomst met lokale experts en investeerders op het terrein van agrifood en landbouwinnovaties.

Maatschappelijke uitdagingen

Californië kent problemen op het gebied van watergebruik, vooral in tijden van schaarste. Precisie landbouw met onder andere drones en sensoren maakt een meer milieubewuste en efficiëntere landbouw mogelijk. Nederlandse kennis en expertise kan hierbij een voorname rol spelen.

Resultaten en follow-up

De in 2015 getekende Letter of Intent met secretary Karen Ross is met deze missie uitgebreid met vier onderwerpen:

- Agrotechnologie
- Innovatie op gebied van voeding
- Antimicrobiële Resistentie
- De organisatie van een gezamenlijk Agri-Tech event in de zomer van 2017.

Land	Vietnam
Datum	24 - 25 oktober 2016
Missieleiding	Directeur-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (DGBEB), ministerie van Buitenlandse Zaken
Type missie	Economische missie
Delegatie	46 bedrijven en kennisinstellingen uit de sectoren Luchtvaart, maritiem en infrastructuur, land- en tuinbouw, ICT, energie, juridische dienstverlening.
Achtergrond	Versterken economische relatie en positioneren Nederlandse bedrijfsleven.

Samenvatting

Met Vietnam zijn de bilaterale relaties versterkt, en is er kennisgemaakt met de recent aangetreden regeringen. Ook is er een politieke dialoog gevoerd over regionale samenwerking (ASEAN), buitenlands- en veiligheidsbeleid, alsmede de handel & OS-agenda, vrijhandelsakkoorden, mensenrechten en projectontwikkeling. Nederlandse kennis en kunde is naar voren gebracht in de pers en bij gesprekspartners. Met de Wereldbank, Asian Development Bank en andere experts werd gesproken over de noodzakelijke economische hervormingen en privatiseringen, zoals beschreven in rapport 'Vietnam 2035'. De Wereldbank en de Asian Development Bank benadrukten dat Nederland een belangrijke rol kan spelen bij de duurzame ontwikkeling van Vietnam, onder andere gezien de kennis op terrein van water en landbouw. De Chairman of the People's Committee van Ho Chi Minhstad werd uitgenodigd Nederland te bezoeken. Dit bezoek zal mede gericht zijn op verdieping van de economische samenwerking.

Belangrijkste onderdelen programma

DGBEB bezocht het ministerie van Handel en Industrie en sprak met de vice-minister for European Affairs, mevrouw Thoa, over handelsbevordering en vrijhandelsverdragen. Op de *Foreign Trade University* verzorgde de DG een seminar over duurzame en inclusieve groei ten overstaande van studenten en bedrijven. DGBEB sprak verder met de Chairman van de HCMC People's Republic, Mr. Thanh Phong, en HCMC Partijsecretaris Mr. Dinh La Thang. Het bedrijvenprogramma bestond uit diverse werkbezoeken en matchmakingsprogramma's.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

- De gezamenlijke ambities op de hulp-handel agenda zijn herbevestigd. De hulprelatie eindigde in 2012 en tot eind 2014 werden er transitiefaciliteiten ingezet.
- Als onderdeel van het 'Tomorrow is Green' initiatief van de ambassade en tijdens het 'Sustainable Business Models seminar' in Ho Chi Minhstad zijn de mogelijkheden voor publiek-private samenwerking op het vlak van duurzaamheid geïnventariseerd. Duurzame verdienmodellen van Nederlandse bedrijven zijn gepresenteerd aan de overheid en private sector.

Maatschappelijke uitdagingen

- Het belang van duurzame landbouw en voedselzekerheid werd benadrukt tijdens twee rondetafels in Ho Chi Minhstad en Hanoi, met aandacht voor de rol die Nederland kan spelen op gebied van overdracht van kennis en technologie in de transitie naar een duurzame 'supply chain'.
- Specifieke focus op kansen in de sectoren water, klimaatadaptatie, duurzame landbouw en voedselzekerheid, maritiem, logistiek en luchtvaart.
- In een kleine setting is met partners als de Wereldbank en de Asian Development Bank, alsook vooraanstaande Vietnamese economen, gesproken over behoefte en noodzaak van de (economische)hervormingsagenda.

Resultaten en follow-up

- Nieuwe kansen en contacten dankzij matchmaking.
- Ondertekening overeenkomst tussen de Nederlandse luchtvaartsector en de Vietnamese Civil Aviation, gericht op samenwerking in de luchtvaart en luchthavenontwikkeling.
- Ondertekening diverse *Letters of Intent*.
- Aandacht voor de rol van Nederland bij klimaatverandering en duurzaamheid.
- Uitnodiging aan de voorzitter van de People's Committee van Ho Chi Minhstad Nederland te bezoeken met het oog op (economische) samenwerking. Specifieke aandachtspunt daarbij is

(publiek)-private samenwerking in sectoren als: water & klimaatadaptatie, duurzame landbouw & voedselzekerheid, maritiem, logistiek en luchtvaart.

- Nederlandse expertise op het gebied van douane-aangelegenheden en fytosanitaire aspecten bij de implementatie van het EU-Vietnam vrijhandelsverdrag is gepresenteerd bij de EU-delegatie en het ministerie van Industrie en Handel.

Land	Filipijnen
Datum	26 - 28 oktober 2016
Missieleiding	Directeur-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (DGBEB), ministerie van Buitenlandse Zaken
Type missie	Economische missie
Delegatie	24 bedrijven en kennisinstellingen uit de sectoren luchtvaart, maritiem en infrastructuur, land- en tuinbouw, ICT, energie, juridische dienstverlening.
Achtergrond	Versterken economische relatie en positioneren Nederlandse bedrijfsleven.

Samenvatting

In de Filipijnen is gesproken met overheidsvertegenwoordigers over het beleid van de recent aangetreden regering en zijn de bilaterale banden aangehaald. Er is een dialoog gevoerd over regionale samenwerking (ASEAN), buitenlands- en veiligheidsbeleid, alsmede de handel, vrijhandelsakkoorden, mensenrechten en projectontwikkeling. Ten aanzien van de mensenrechten zijn in gesprekken met de autoriteiten zorgen geuit over het drugsbeleid van president Duterte en de implicaties voor de mensenrechtensituatie in de Filipijnen.

Op het vlak van projectontwikkeling zijn de mogelijkheden voor samenwerking op water en infrastructurele projecten verkend. Het belang van handelsverdragen is benadrukt met het oog op de EU-Filipijnen handelsverdrag onderhandelingen. Met de autoriteiten werd het aanstaande Filipijnse voorzitterschap van de ASEAN Economic Community (AEC) in 2017 besproken. De economische missie naar de Filipijnen telde 24 deelnemers.

Belangrijkste onderdelen programma

DGBEB ontmoette vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties om over de mensenrechtensituatie te praten. Een soortgelijk gesprek was er met de ambassadeurs van het Verenigd Koninkrijk, de EU en Australië. Op het ministerie van Handel en Industrie sprak de delegatie over de implicaties van de mensenrechtenschendingen, het aanstaande Filipijnse ASEAN voorzitterschap en (regionale) vrijhandelsverdragen. Bij de *National Economic Development Board* (NEDA) kwam de mogelijke Nederlandse inzet bij grote water en infrastructurele projecten, zoals in de baai van Manila, aan bod. Bij de Asian Development Bank werd over publiek-private samenwerkingen en diverse vormen van (innovatieve) financiering gesproken. De Nederlandse maritieme sector is tijdens een rondetafelbijeenkomst gepositioneerd. Tijdens deze bijeenkomst is een overeenkomst tussen kennisinstellingen gesloten.

MVO/mensenrechten/koppeling hulp en handel

- In gesprek met de autoriteiten (*Ministry of Trade and Industry* en de *NEDA*) zijn Nederlandse zorgen geuit over het drugsbeleid van president Duterte en de implicaties voor de mensenrechtensituatie.
- Met vertegenwoordigers van NGO's en mensenrechtenverdedigers werd de huidige situatie en de rol die de internationale gemeenschap speelt besproken. De NGO's gaven aan de mensenrechtensituatie op de voet te volgen. Ze deelden hun zorgen over de schendingen van de mensenrechten. Daarnaast gaven de NGO's aan dat zij president Duterte steunen in zijn rol in de vredesonderhandelingen met de (communistische) rebellen groepen in het zuiden.

Maatschappelijke uitdagingen

- De sociaaleconomische ambitie van de Filipijnse administratie is gericht op duurzaamheid en inclusiviteit. De ambitie is vastgelegd in het economische tienpuntenplan. Het beoogt de Filipijnse bevolking beter te laten profiteren van de meerjarige economische groei. De economische missie had als doel het Nederlandse bedrijfsleven te positioneren als lange termijn partner, voor duurzame oplossingen.
- De missie richtte zich specifiek op kansen en samenwerking in sectoren met maatschappelijke uitdagingen: water, infrastructuur, duurzame energie, agri-food en voedselzekerheid

Resultaten en follow-up

Via matchmaking zijn diverse samenwerkingsverbanden ondertekend en is een lokale afdeling van een online uitzendbureau opgericht. De mogelijkheid tot samenwerking in water- en infrastructurale projecten is verkend. De Filipijnse autoriteiten gaven aan het Manila Bay Master Plan bij voorkeur met Nederlandse expertise op te stellen vanwege de Nederlandse inclusieve en duurzame aanpak. De kansen in de water- en infrastructurale sector leiden tot een mogelijke vervolgmissie in 2017, gericht op specifiek deze sector.

Land	België
Datum	28-30 November 2016
Missieleiding	De Koning en Koningin der Belgen, de Belgische minister van Buitenlandse Zaken de heer Reynders, de minister-president van Vlaanderen de heer Bourgeois, de minister-president van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de heer Vervoort, de minister-president van Wallonië de heer Magnette, de minister-president van de Duitstalige Gemeenschap de heer Paasch en Staatssecretaris voor Buitenlandse Handel de heer De Crem
Type missie	Inkomend Staatsbezoek
Delegatie	Officiële delegatie, Belgische bedrijven en academici uit diverse sectoren zoals Water, Fintech, Ruimtevaart, Agro en Smart cities
Achtergrond	Inkomend Staatsbezoek Belgisch Koninklijk Paar aan Nederland

Samenvatting

Nederland benadrukte met de ontvangst van Koning Filip en Koningin Mathilde en de officiële delegatie de hechte en vriendschappelijke banden tussen Nederland en België. De bilaterale relaties tussen België en Nederland zijn vanwege historische banden, nabuurschap en de verwevenheid van de samenlevingen intensief. België heeft ervoor gekozen tijdens het staatbezoek de nadruk te leggen op economische samenwerking, waarbij de gewesten elk specifieke economische sectoren centraal hebben gesteld (Vlaanderen: Fin Tech en water, Wallonië: ruimtevaart en agro, Brussels Hoofdstedelijk Gewest: smart cities).

Belangrijkste onderdelen programma

- De regeringslunch aangeboden door minister-president Rutte diende als aanjager voor intensivering van de bilaterale economische samenwerking en richtte zich voornamelijk op het midden- en kleinbedrijf met innovatie als overkoepelend thema en subthema's per tafel. Deze thema's waren: logistiek; smart cities & bouw; Fin Tech & investeringen; food & innovation; startups; en life, science & health.
- High-level Business Round-table met Nederlandse en Belgische CEO's. In aanwezigheid van beide Koningen is onder leiding van de voorzitters VNO-NCW en het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO-FEB) gesproken over maatschappelijke uitdagingen in Europa. Er werd een oproep gedaan aan de aanwezige CEO's om lid te worden van *The World Sustainability Coalition* om hiermee te kunnen bijdragen aan duurzaamheidsvraagstukken wereldwijd. De Nederlandse en Belgische overheden werden opgeroepen om snel tot concrete invulling te komen van afspraken op het gebied van klimaat (klimaatakkoord Parijs). De sessie werd afgesloten door minister Ploumen en staatssecretaris De Crem. De dialoog was bedoeld om de bilaterale handels- en investeringsrelatie te versterken en inzicht te krijgen in de huidige economische situaties van beide landen. Er is afgesproken als buurlanden samen op te trekken bij maatschappelijke uitdagingen en

de rol van het bedrijfsleven daarin te stimuleren. Staatssecretaris De Crem heeft de bedrijven uitgenodigd om de dialoog met de CEO's in een later stadium in Brussel voort te zetten.

- De onthulling van een maquette van de colocatie van de ambassade te Kinshasa door ministers Ploumen en Reynders. Met deze colocatie wordt invulling gegeven aan de samenwerking Nederland-België in het postennet.
- Diverse seminars en workshops, onder andere op het gebied van innovatie, ruimtevaarttechnologie, water, gezondheidszorg en internet, circulaire economie en *smart mobility*.

MVO en maatschappelijke uitdagingen

- De huidige maatschappelijke uitdagingen in Europa zijn in diverse programmaonderdelen aan bod gekomen. Zo is gediscussieerd over uitdagingen als migratie, de brexit, veiligheid. Er is uitgesproken dat het van belang is dat België en Nederland als buurlanden (overheden) hierin samen optrekken. De Nederlandse aanpak op het vlak van IMVO convenanten is besproken, evenals de mogelijkheden om deze aanpak te verbreden naar Belgische bedrijven.
- De noodzaak van het stimuleren van particuliere en openbare investeringen in Europa.

Resultaten en follow-up

- De ondertekening van 18 overeenkomsten op het gebied van bouw, technologie, stadsplanning/interparking en waterbedrijven alsook samenwerking tussen universiteiten.
 - Minister Ploumen bezoekt op 20 en 21 februari 2017 met een economische missie Wallonië. Hiermee wordt ook follow up gegeven aan het economische programma dat plaatsvond tijdens het inkomend Staatsbezoek van België aan Nederland in november 2016.
-